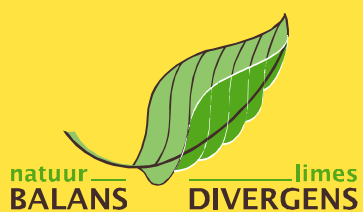

QUICKSCAN BESCHERMDE NATUUR

Orthen Links te 's Hertogenbosch

In opdracht van:
gemeente 's Hertogenbosch

QUICK SCAN BESCHERMDE NATUUR

Orthen Links te 's Hertogenbosch

Toetsing aan de Flora- en faunawet en de
Natuurbeschermingswet 1998

B. Niemeijer
R. Aukema
V. de Jong

In opdracht van: Gemeente 's Hertogenbosch

6-8-2012

Colofon

© 2012 Natuurbalans - Limes Divergens BV / Gemeente 's Hertogenbosch

Tekst en samenstelling: B. Niemeijer, R. Aukema, V. de Jong

Eindverantwoordelijke: R. Krekels

Met medewerking van: V. de Jong

Projectnummer: 12-013

In opdracht van: Gemeente 's-Hertogenbosch, dhr. T. van Tol

Foto's omslag: Gemeenschapshuis in fase 1 (V. de Jong)

Wijze van citeren: Niemeijer B., R. Aukema, V. de Jong 2012. Quick scan beschermde natuur Orthen Links te 's-Hertogenbosch. Toetsing aan de Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet 1998. Natuurbalans - Limes Divergens BV, Nijmegen.

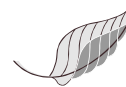
Niets uit dit rapport mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van scanning, internet, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en/of Natuurbalans-Limes Divergens BV noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Natuurbalans-Limes Divergens BV is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Natuurbalans-Limes Divergens BV. De opdrachtgever vrijwaart Natuurbalans-Limes Divergens BV voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

Natuurbalans-Limes Divergens BV is lid van het Netwerk Groene Bureaus, brancheorganisatie voor kwaliteitsbevordering en belangenbehartiging.

INHOUD

1	INLEIDING	5
2	BESCHRIJVING VOORGENOMEN INGREEP	7
3	ONDERZOEKSMETHODE	9
3.1	Om welke soorten gaat het?	9
3.2	Inventarisatie beschermde soorten	9
3.3	Toetsing aan de Flora- en faunawet	10
4	TOETSING FLORA- EN FAUNAWET	11
4.1	Overzicht streng beschermde soorten	11
4.1.1	Vaatplanten	11
4.1.2	Vleermuizen	12
4.1.3	Broedvogels	13
4.1.4	Reptielen	15
4.1.5	Amfibieën	15
4.1.6	Vissen	15
4.1.7	Ongewervelden	16
4.2	Toetsing Flora- en faunawet	16
5	CONCLUSIE	17
5.1	Consequenties Flora- en faunawet	17
5.2	Vervolgonderzoek	17
6	ALTERNATIEVE NESTGELEGENHEDEN	19
6.1	Gierzwaluw	19
6.2	vleermuizen	22
6.3	Huismus	23
	BIJLAGE 1 INLEIDING IN DE FLORA- EN FAUNAWET	25
	BIJLAGE 2 BESCHERMINGSREGIMES FLORA- EN FAUNAWET	33
	BIJLAGE 3 PROTOCOLLEN	35

1 INLEIDING

Achtergrond

De gemeente 's Hertogenbosch is voornemens om tussen dijklint Orthen, de spoorlijn en het bedrijventerrein van Weener Groep nieuwe woningen te realiseren. Hiervoor moeten bestaande woningen worden gesloopt. Dit gebeurt in een gefaseerde aanpak waarbij eerst fase 1 (het gebied met een buurthuis, figuur 1) aangepakt wordt.

Aanleiding

Realisatie van ruimtelijke ingrepen kan leiden tot overtreding van verbodsbepalingen in de Nederlandse natuurwetgeving, waarbij de volgende twee wetten van belang zijn:

1. De *Flora- en faunawet* (in het vervolg Ffw), die de bescherming regelt van plant- en diersoorten. Overtreding van de Ffw ten aanzien van streng beschermde soorten¹ vereist mogelijk een ontheffing ad artikel 75 (zie bijlage 1 voor een inleiding op de Ffw).
2. De *Natuurbeschermingswet 1998* (in het vervolg Nbw), die de bescherming regelt van natuurgebieden. Indien het voorgenomen project in strijd is met de instandhoudingdoelstellingen van een Natura 2000-gebied, is mogelijk een vergunning Nbw noodzakelijk.

Aangezien er geen Natura 2000-gebieden aanwezig zijn binnen de invloedssfeer van de ingreep, is er geen noodzaak voor toetsing aan de Nbw. Deze wetgeving komt in voorliggende rapportage verder niet meer aan de orde.

Probleemstelling

Alvorens met de werkzaamheden gestart kan worden, dienen de consequenties ten aanzien van Flora- en faunawet in beeld te worden gebracht. Hiertoe dient een actueel verspreidingsbeeld van beschermde flora en fauna bekend te zijn. Een actueel verspreidingsbeeld dient voorhanden te zijn om tegemoet te komen aan de eisen van ELI (ministerie van Economische zaken, Landbouw en Innovatie). Bij werkzaamheden op locaties waar beschermde soorten voorkomen, is voor bepaalde planten- en diersoorten mogelijk een ontheffing op de Flora- en faunawet noodzakelijk.

Een actueel en/of volledig verspreidingsbeeld van beschermde flora en fauna op de planlocatie of binnen de invloedssfeer van de voorgenomen ingreep ontbreekt. Hierdoor is niet duidelijk of er een kans bestaat op overtreding van verbodsbepalingen uit de Ffw ten aanzien van streng beschermde soorten.

Opdrachtformulering

Op verzoek van gemeente 's Hertogenbosch heeft Bureau Natuurbalans – Limes Divergens BV een quick scan uitgevoerd naar het voorkomen van beschermde soorten op de ingreeplocatie en de verplichtingen die bij realisatie van de voorgenomen ingreep voortvloeien uit de bepalingen in de Flora- en faunawet.

¹ Streng beschermde soorten: de zogenaamde 'overige soorten' uit tabel 2 en de strikt beschermde soorten uit tabel 3 van de *Flora- en faunawet*. Deze soorten vereisen bij activiteiten de te kwalificeren zijn als ruimtelijke ontwikkeling, in geval van schade, mogelijk een ontheffing van de Ffw. Soorten uit tabel 1 van de Ffw hebben vrijstelling van ontheffing. Zie bijlage 2 voor een soortenoverzicht en beschermingsregimes.

Doelstelling

Doelstelling van de quick scan beschermde natuur is beantwoording van de volgende vragen:

1. Is het voorkomen van beschermde planten- en diersoorten in het onderzoeksgebied waarschijnlijk?
2. Zo ja, welke soortgroepen zijn er bekend/te verwachten?
3. Is uitgebreider veldonderzoek noodzakelijk?

Indien tijdens het quick-scan onderzoek beschermde soorten worden aangetroffen, dan worden de volgende vragen beantwoord:

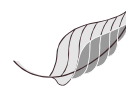
4. Wat is de ecologische betekenis van het plangebied voor deze soorten?
5. Wat zijn de effecten van de werkzaamheden op deze soorten?
6. Is een ontheffing op de Flora- en faunawet noodzakelijk en voor welke soorten?

Gemeente 's-Hertogenbosch wil, naast voldoen verplichtingen die voortvloeien uit de Flora- en faunawet, zelf de biodiversiteit bevorderen. Om daaraan te kunnen voldoen wordt de volgende vraag beantwoord:

7. Welke maatregelen kunnen, in de te ontwikkelen wijk, worden genomen om beschermde soorten (met name gierzwaluw en huismus) te behouden en het voorkomen van deze soorten in de wijk te bevorderen?

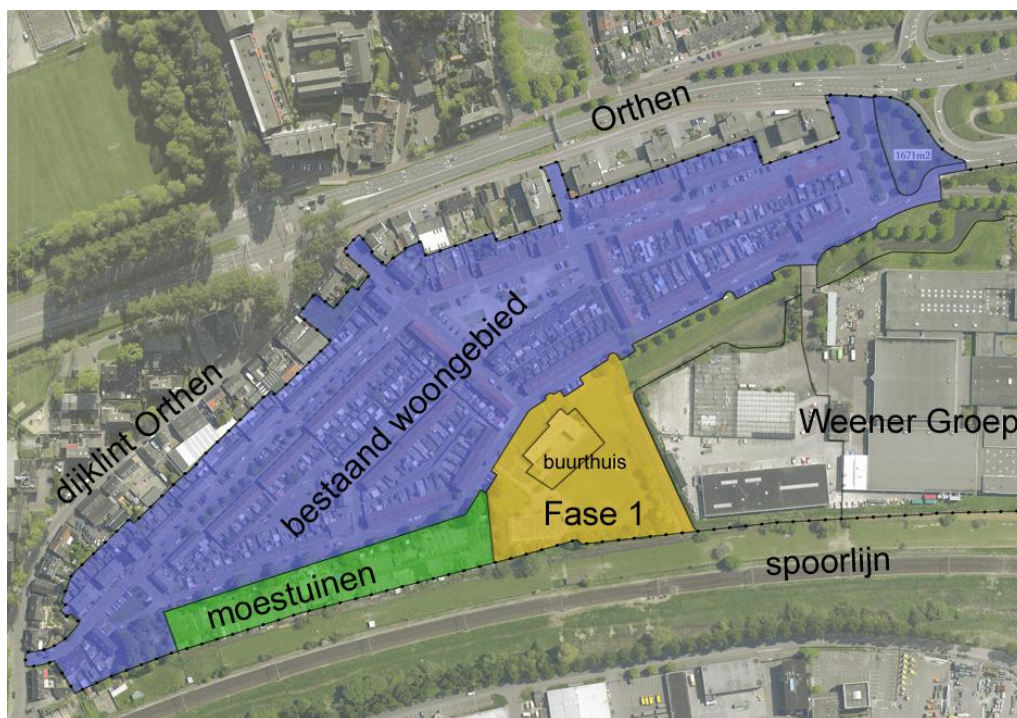
Leeswijzer

Hoofdstuk 2 beschrijft ligging en begrenzing van de ingreeplocatie en gaat in op de voorgenomen ingreep. In hoofdstuk 3 volgen opzet en uitvoering van het voorliggende onderzoek. In hoofdstuk 4 wordt de voorgenomen ingreep getoetst aan de Flora- en faunawet. In hoofdstuk 5 worden de belangrijkste conclusies op een rij gezet.

2 BESCHRIJVING VOORGENOMEN INGREEP

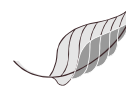
In de woonwijk Orthen (figuur 1) te 's Hertogenbosch is de gemeente voornemens de huidige huurwoningen te slopen en nieuwe woningen te ontwikkelen. Tevens zullen er enkele bomen gekapt gaan worden. Fase 1 zal als eerste worden ontwikkeld.

Figuur 1. Ligging van het onderzoeksgebied in de wijk Orthen.

Foto 1. Impressie van de aanwezige woningen

3 ONDERZOEKSMETHODE

3.1 OM WELKE SOORTEN GAAT HET?

In geval van activiteiten die te kwalificeren zijn als 'ruimtelijke ontwikkelingen', zoals voorliggend project, gaat het bij toetsing aan de Ffw om soorten die landelijk gezien zeldzamer zijn. Deze hebben een zwaardere bescherming en zijn in de Ffw opgenomen in tabel 2 en 3 van beschermde soorten (zie bijlage 2).

Voor beschermde soorten die algemeen zijn, geldt een lichtere vorm van bescherming. Deze zijn in de Ffw opgenomen in tabel 1. Bij uitvoer van ruimtelijke ontwikkelingen geldt voor deze soorten een vrijstelling van de verbodsbepalingen van de Ffw.

3.2 INVENTARISATIE BESCHERMDE SOORTEN

Bureaustudie

Archiefgegevens over het voorkomen van beschermde flora en fauna zijn afkomstig uit de NDFF.

Veldonderzoek

Op dinsdag 07-02-2012 is de ingreeplocatie bezocht door ecologen van Bureau Natuurbalans. Tijdens het veldbezoek is een inschatting gemaakt van de potenties van de ingreeplocatie voor beschermde soorten. Deze inschatting is gemaakt op basis van expert judgement, op basis van een beoordeling van aanwezige biotopen en habitats op de planlocatie, in combinatie met uitvoerige kennis over ecologie en landelijke verspreiding van beschermde soorten.

Aanvullend is gezocht naar aanwezigheid van in Nederland beschermde diersoorten, waarbij vooral gelet is op broedvogels en vleermuizen.

Methode onderzoek vleermuizen

Een uitgebreide vleermuisinventarisatie heeft niet plaatsgevonden aangezien de noodzaak daarvoor in dit stadium ontbrak. Gedurende het veldbezoek is gelet op de aanwezigheid van mogelijke verblijfplaatsen van vleermuizen op de ingreeplocatie. Daarbij valt in de eerste plaats te denken aan gebouwen en bomen met holten of scheuren.

De bomen binnen het onderzoeksgebied zijn onderzocht op de aanwezigheid van holten en spleten die mogelijk als verblijfplaats kunnen dienen. De woningen zijn onderzocht op de aanwezigheid van bijvoorbeeld spouwmuren, gevelbetimmering en spleten en kieren in dakranden. Deze locaties zijn potentiële verblijfplaatsen voor gebouwbewonende vleermuissoorten zoals dwergvleermuis en laatvlieger.

Methode onderzoek broedvogels

Het onderzoek naar vogels heeft zich vooral gericht op (kansen op) aanwezigheid van huismus en gierzwaluw. Een volledige inventarisatie naar broedvogels is niet uitgevoerd aangezien de noodzaak daarvoor in dit stadium ontbrak.

3.3 TOETSING AAN DE FLORA- EN FAUNAWET

Voor uitvoering van ruimtelijke ingrepen op een locatie met beschermde soorten worden twee mogelijkheden geboden:

1. Mitigerende maatregelen
2. Ontheffingaanvraag

1. Mitigerende maatregelen

Voorkom overtreding van de Flora- en faunawet door uitvoering van mitigerende maatregelen. **Van belang is dat de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats gewaarborgd blijft.**

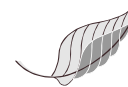
Om zeker te zijn dat de voorgenomen maatregelen voldoende zijn, kunnen deze ter controle aan Dienst Regelingen worden voorgelegd. Indien voldoende wordt een beschikking gegeven waarin staat dat geen ontheffing nodig is, omdat voorgestelde maatregelen zijn goedgekeurd. Met deze beschikking kan worden aangetoond dat men zich houdt aan de Flora- en faunawet, bijvoorbeeld als iemand bezwaar maakt.

2. Ontheffingaanvraag

Is de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van een beschermde soort niet gewaarborgd, dan is een reguliere ontheffingsaanvraag nodig. Bij de beoordeling daarvan worden de volgende vragen gesteld:

- In welke mate wordt de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats aangetast door de werkzaamheden?
- Is er een wettelijk belang? (alleen Tabel 3-soorten)
- Is er een andere bevredigende oplossing? (Tabel 3-soorten)
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

Dienst Regelingen beoordeelt vervolgens of het wettelijk belang zwaarder weegt dan het overtreden van de verbodsbepaling(en).

4 TOETSING FLORA- EN FAUNAWET

4.1 OVERZICHT STRENG BESCHERMDE SOORTEN

Een overzicht van streng beschermde soorten die bekend zijn uit het onderzoeksgebied is weergegeven in tabel 1. De gegevens zijn verzameld tijdens het veldonderzoek op 7 februari 2012 en afkomstig uit NDFF. Het overzicht geeft een zo volledig mogelijk beeld over ongeveer de laatste tien jaar, afhankelijk van de soortgroep.

tabel 1. Streng beschermde soorten in het onderzoeksgebied, waargenomen op locatie tijdens het veldonderzoek in 2012 of afkomstig uit waarnemingsarchieven. Van de vogels zijn alleen de soorten weergegeven waarvan het nest buiten de broedtijd als 'vaste verblijfplaats' wordt beschouwd en als gevolg daarvan jaarrond beschermd is¹.

Ffw: opgenomen in tabel 2 of 3 van de Flora- en faunawet.

HR: opgenomen in bijlage II of IV van de Europese Habitatrichtlijn.

VR: opgenomen op de Europese Vogelrichtlijn.

RL: opgenomen op de landelijke Rode Lijst (ge = gevoelig, kw = kwetsbaar, be = bedreigd, eb = ernstig bedreigd). Indien geen status is aangegeven, is de soort thans niet bedreigd).

jaar: meest recente waarnemingsjaar.

Nederlandse naam	wetenschappelijke naam	Ffw	HR	VR	RL	jaar
VOGELS						
Huismus	<i>Passer domesticus</i>	3			ge	2012
Gierzwaluw	<i>Apus apus</i>	3				2009

4.1.1 Vaatplanten

Aanwezigheid op de ingreeplocatie

Gedurende het veldonderzoek is gelet op het voorkomen van beschermde plantensoorten en dan met name beschermde muurplanten gezien de aanwezige ecotopen. In het plangebied zijn geen streng beschermde soorten aangetroffen.

Op basis van het veldbezoek en expert judgement kan worden gesteld dat op de ingreeplocatie geen streng beschermde plantensoorten voorkomen, omdat de ter plaatse heersende omstandigheden niet geschikt zijn om als groeiplaats voor streng beschermde soorten te fungeren.

De gebouwen binnen het onderzoeksgebied (zowel fase 1 als het overige plangebied) zijn ongeschikt en te jong voor beschermde muurplanten (tongvaren, steenbreekvaren e.d.). Deze soortengroep is dan ook uit te sluiten.

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Verbodsbepalingen van de Ffw ten aanzien van streng beschermde planten worden niet overtreden. Een ontheffing op de Ffw voor vaatplanten is daarmee niet aan de orde.

¹ Tijdens het broedseizoen vallen alle bewoonde vogelnesten binnen de reikwijdte van artikel 11 van de Flora- en faunawet onder de definitie 'nest'. Daarnaast is van een aantal soorten het nest jaarrond beschermd. Deze nesten vallen ook bu ten het broedseizoen binnen de reikwijdte van artikel 11 van de Flora- en faunawet en wel onder de definitie 'vaste verblijfplaats'. Deze nesten zijn, voor zover niet permanent verlaten, jaarrond beschermd.

4.1.2 Vleermuizen

Wettelijke status

Alle soorten vleermuizen zijn opgenomen in tabel 3 van de Ffw. Binnen het leefgebied van vleermuizen zijn de volgende elementen beschermd:

- verblijfplaatsen;
- belangrijke vliegroutes;
- essentieel foerageergebied.

Verblijfplaatsen van vleermuizen kunnen aanwezig zijn in oude bomen en gebouwen. Over het algemeen zijn verblijfplaatsen van vleermuizen niet permanent bewoond. De dieren verplaatsen zich een aantal keer per jaar, waarbij ze periodiek terugkeren naar dezelfde verblijfplaatsen. Om die reden worden alle verblijfplaatsen (winterverblijfplaats, kraamkamer, tussenverblijfplaats, paarplaats) gerekend tot vaste verblijfplaatsen en zijn jaarrond beschermd, ook wanneer ze tijdelijk niet worden gebruikt.

Vliegroutes en foerageergebied die essentieel zijn voor het voortbestaan van een populatie worden eveneens gerekend tot onderdeel van een vaste rust- of verblijfplaats en zijn derhalve ook beschermd. Voor uitvoering van activiteiten die kunnen leiden tot negatieve beïnvloeding van een populatie geldt een ontheffingsplicht.

Aanwezigheid op de ingreeplocatie

Binnen het onderzoeksgebied zijn geen waarnemingen van vleermuizen bekend in de NDFF.

Fase 1 en moestuinen

De bomen in fase 1 en rondom de moestuinen zijn te jong en te klein van omvang om veel holten en kieren te bevatten. De bomen zijn hierdoor ongeschikt als verblijfplaats voor vleermuizen. Het gebouw (buurthuis) binnen fase 1 is ongeschikt als verblijfplaats voor vleermuizen, omdat het gebouw geen spouwmuren bevat en er zijn geen spleten en kieren op andere locaties binnen het buurthuis aanwezig die als verblijfplaats kunnen dienen. Daarnaast is het gebouw nog in gebruik waardoor de kansen voor vleermuizen binnen in het gebouw sterk afnemen doordat er nog gestookt wordt en de verlichting regelmatig wordt gebruikt.

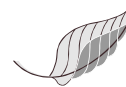
Woonwijk

Desondanks er geen waarnemingen van vleermuizen aanwezig zijn in de database van de NDFF is het zeer aannemelijk dat er verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig kunnen zijn binnen de woonwijk. De woonwijk is een oudere wijk en het merendeel van de huizen bevat spouwmuren met beluchtingsgaten en de dakranden van veel woningen veel spleten en kieren bevatten. Hierdoor is de kans groot dat bepaalde vleermuissoorten de woningen kunnen gebruiken als verblijfplaats.

Zowel fase 1, de moestuinen en de woonwijk worden hoogstwaarschijnlijk gebruikt als foerageergebied voor vleermuizen. Aangezien er in de directe omgeving nog meer woonwijken met parkjes aanwezig is het foerageergebied geen essentieel onderdeel van het leefgebied.

Negatieve effecten van de voorgenomen ingreep

De sloop van de woningen kan mogelijk leiden tot aantasting van verblijfplaatsen van vleermuizen.

Voorkomen van negatieve effecten

Aanvullend onderzoek zal uitwijzen welke huizen met name van belang zijn voor vleermuizen. Schade kan beperkt worden door de sloop van de oude woningen uit te voeren volgens PROTOCOL VLEERMUIZEN (zie bijlage 3), en in de nieuw te bouwen woningen compenserende maatregelen te treffen in de vorm van vervangende verblijfplaatsen.

Toetsing aan de Flora- en faunawet

De sloop van de gebouwen kan mogelijk lijden tot schade aan verblijfplaatsen van vleermuizen. Aanvullend onderzoek is noodzakelijk naar vliegroutes en verblijfplaatsen (paar en kraamverblijfplaatsen) van vleermuizen wordt noodzakelijk geacht. Afhankelijk van de aanwezigheid van verblijfplaatsen is het mogelijk dat een ontheffing noodzakelijk is.

4.1.3 Broedvogels

Wettelijke status

Bij uitvoering van de werkzaamheden dient rekening te worden gehouden met het broedseizoen van vogels, dat globaal loopt van half maart tot half juli. Tijdens het broedseizoen vallen namelijk alle bewoonde nesten onder de reikwijdte van artikel 11 van de Flora- en faunawet en zijn daardoor beschermd. Een nest is de woonplaats die vogels vervaardigen om de eieren uit te broeden en de jongen te verzorgen. Voor een verdere aanscherping van de definitie van het begrip 'nesten' wordt onderscheid gemaakt tussen broedseizoen en niet-broedseizoen.

Nesten jaarrond beschermd

Van een aantal vogels is het nest jaarrond beschermd. De nesten van roofvogels, uilen (uitgezonderd bosuil), gierzwaluw, grote gele kwikstaart, huismus, ooievaar en roek vallen ook buiten het broedseizoen onder de definitie van 'vaste rust- of verblijfplaats' in artikel 11 van de Ffw¹ (2009). Deze nesten zijn, voor zover niet permanent verlaten, in principe jaarrond beschermd.

Nesten beschermd tijdens broedseizoen

Verstoring van broedgevallen van vogels dient te worden voorkomen. Voor de in het plangebied te verwachten vogelsoorten wordt hieraan voldaan door werkzaamheden buiten de broedperiode van aanwezige soorten uit te voeren. Tevens kunnen voorbereidende maatregelen worden getroffen om te voorkomen dat vogels tot broeden kunnen komen binnen het plangebied. Voor het broedseizoen wordt geen standaardperiode gehanteerd in het kader van de Flora- en faunawet. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode.

Nesten van de overige vogelsoorten vallen buiten de broedperiode niet onder de definitie 'nest' of 'vaste verblijfplaats' in artikel 11 van de Ffw. Ze worden namelijk het daaropvolgende broedseizoen niet weer in gebruik genomen en zijn buiten het broedseizoen niet van belang voor de instandhouding van de soort.

¹ Bron: Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten. (Dienst Regelingen 2009)

Aanwezigheid op de ingreeplocatie

Fase 1 en moestuinen

In het gebied fase 1 en in de moestuinen zijn verschillende huismussen aangetroffen. De mussen gebruiken de struwelen als schuilplaats om vanuit daar te gaan foerageren in de open moestuinen en het grasland in fase 1. De huismussen broeden hoogstwaarschijnlijk in de aangelegen woonwijk. Het gebouw binnen fase 1 lijkt op het eerste gezicht minder geschikt als broedlocatie omdat er weinig spleten en kieren aanwezig zijn die als nestlocatie kunnen dienen.

Woonwijk

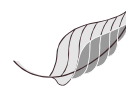
Van de soorten met een jaarrond beschermde nestplaats zijn het vooral huismus en de gierzwaluw die binnen het de woonwijk zijn te verwacht. Tijdens het veldbezoek in februari zijn op diverse locaties huismussen waargenomen. Gierzwaluwen verblijven momenteel nog in Afrika, maar zullen tijdens het broedseizoen van de soort zeker in het gebied te vinden zijn. In de NDFF zijn diverse waarnemingen van deze soort opgenomen.

Geschikte broedlocaties voor genoemde soorten zijn aanwezig onder dakpannen, kieren in muren of onder dakgoten van de woningen (foto 2). Aangezien het gaat om een oudere wijk zijn deze locaties veel aanwezig en is de kans zeer groot dat huismussen en gierzwaluwen de te slopen woningen gebruiken als jaarrond beschermde nestplaats.

De betekenis van het ingrepengebied voor huismus en gierzwaluw is op basis van een quick scan niet volledig te beoordelen. Daarom is vervolgonderzoek noodzakelijk in het broedseizoen van genoemde soorten: maart t/m juli.

Foto 2. Voorbeeld van een nestlocatie onder de dakgoot.

Negatieve effecten van de voorgenomen ingreep

Door de sloop van de woningen verdwijnen mogelijk jaarrond beschermde nesten van gierzwaluw en huismus.

Voorkomen van negatieve effecten

Om negatieve effecten ten aanzien van broedvogels dienen de werkzaamheden uitgevoerd te worden buiten het broedseizoen van de betreffende soorten

Schade kan beperkt worden door de sloop van de oude woningen uit te voeren volgens PROTOCOL BROEDVOGELS (zie bijlage 3), en in de nieuw te bouwen woningen compenserende maatregelen te treffen in de vorm van vervangende nestgelegenheden. Het is van belang dat huidige foerageergebied en de struwelen (schuilplaatsen) blijven bestaan om de functionaliteit van het leefgebied te kunnen waarborgen. Wanneer dit niet mogelijk is dienen op andere locaties heggen en hagen aangeplant te worden

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Bij de sloop van huizen kan er schade aan huismus en gierzwaluw optreden wanneer deze zich in de gebouwen bevinden.

In dat geval is er sprake van overtreding van de Ffw. Aanvullend onderzoek naar deze soorten is noodzakelijk in de periode maart t/m juli.

4.1.4 Reptielen

Aanwezigheid op de ingreeplocatie

Binnen de planlocatie zijn geen geschikte biotopen aanwezig voor reptielen. Op basis van het ontbreken van geschikte reptielbiotopen, zoals heide, heischrale graslanden en goed ontwikkelde bosranden, in combinatie met de regionale verspreiding van reptielen, kan worden aangenomen dat streng beschermde reptielen niet op de ingreeplocatie aanwezig zijn of er kunnen voorkomen.

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Verbodsbepalingen van de Ffw ten aanzien van streng beschermde reptielen worden niet overtreden. Een ontheffing op de Ffw voor reptielen is daarmee niet aan de orde.

4.1.5 Amfibieën

Aanwezigheid op de ingreeplocatie

Op de planlocatie is vrijwel geen water aanwezig. Alleen in de watergang om het bedrijventerrein van Weener Groep kan mogelijk kleine watersalamander en/of groene kikkercomplex voorkomen, deze ligt net buiten het planlocatie. De werkzaamheden zullen echter geen invloed hebben op deze watergang.

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Verbodsbepalingen van de Ffw ten aanzien van streng beschermde amfibieën worden niet overtreden. Een ontheffing op de Ffw voor amfibieën is daarmee niet aan de orde.

4.1.6 Vissen

Aanwezigheid op de ingreeplocatie

Op de ingreeplocatie komen geen vissen voor aangezien er geen wateren aanwezig zijn. Het voorkomen van beschermde vissen kan worden uitgesloten.

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Verbodsbepalingen van de Ffw ten aanzien van streng beschermde vissen worden niet overtreden. Een ontheffing op de Ffw voor vissen is daarmee niet aan de orde.

4.1.7 Ongewervelden

Aanwezigheid op de ingreeplocatie

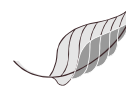
Beschermde dagvlinders, libellen of overige ongewervelden, die een juridisch zwaardere bescherming genieten, komen niet voor op de ingreeplocatie omdat er geen geschikte biotopen aanwezig zijn. De overige ongewervelden zijn gebonden aan zeldzame biotopen zoals kalkgraslanden, oude eikenbossen of hoogvenen.

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Omdat geen werkzaamheden plaatsvinden op of nabij het strand, worden verbodsbepalingen van de Ffw ten aanzien van streng beschermde ongewervelden niet overtreden. Een ontheffing op de Ffw voor ongewervelden is niet noodzakelijk.

4.2 TOETSING FLORA- EN FAUNAWET

Verbodsbepalingen van de Ffw ten aanzien van streng beschermde vogels, en vleermuizen kunnen mogelijk worden overtreden. Aanvullend onderzoek naar vleermuizen, huismus en gierzwaluw wordt noodzakelijk geacht.

5 CONCLUSIE

5.1 CONSEQUENTIES FLORA- EN FAUNAWET

Op grond van voorliggend onderzoek is niet uit te sluiten dat er negatieve effecten optreden op streng beschermde soorten.

soort	artikel	verbodsbepaling
Huismus	artikel 11	beschadiging en verstoring van een vaste rust- en verblijfplaats van een beschermde soort
Gierzwaluw	artikel 11	beschadiging en verstoring van een vaste rust- en verblijfplaats van een beschermde soort
Vleermuizen spec.	artikel 11	beschadiging en verstoring van een vaste rust- en verblijfplaats van een beschermde soort

Fase 1 en moestuinen

De struwelen in fase 1 maken onderdeel uit van het foerageergebied van huismussen en vormen tevens een schuilplaats voor huismussen. Het verwijderen van de struwelen zal niet direct leiden tot verlies van de functionaliteit van het leefgebied. In de directe omgeving is er voldoende foerageergebied en schuilplaatsen aanwezig. Desondanks de functionaliteit van het leefgebied gewaarborgd blijft is het toch raadzaam om de struwelen en hagen zoveel mogelijk te sparen. Bij de herinrichting is het van belang dat er voldoende struwelen zoals hagen en heggen worden aangelegd om te voorzien in de wensen van de huismus.

In fase 1 worden geen verblijfplaatsen van beschermde soorten verwacht. De sloop van het gebouw zal hierdoor niet leiden tot schade aan beschermde soorten.

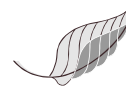
Aanvullend onderzoek in fase 1 wordt niet noodzakelijk geacht.

woonwijk

In de woonwijk kunnen mogelijk verblijfplaatsen van vleermuizen, huismussen en gierzwaluwen aanwezig zijn. Sloop van de gebouwen kan leiden tot schade aan deze soorten.

5.2 VERVOLGONDERZOEK

Aanvullend onderzoek naar vleermuizen (vliegroutes, paarplaatsen en verblijfplaatsen), huismus en gierzwaluw wordt noodzakelijk geacht binnen de woonwijk. In fase 1 wordt vervolgonderzoek niet noodzakelijk geacht.

6 ALTERNATIEVE NESTGELEGENHEDEN

6.1 GIERZWALUW

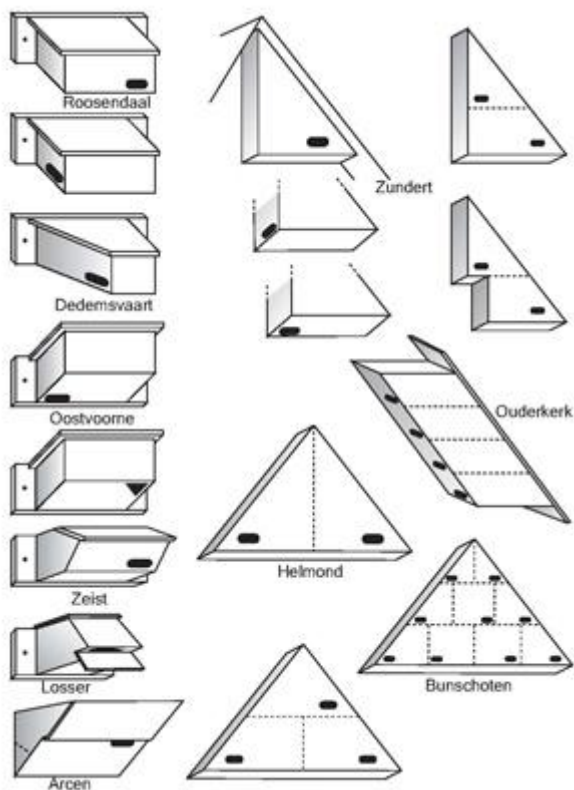
Voor het plaatsen van gierzwaluwnestgelegenheden zijn verschillende opties;

- Nestkasten
- Inbouwkasten
- Dakpannen

Voor het plaatsen van de nestkasten geldt dat ze geschikt zijn voor vrijwel elke normale tweeverdieping-woning. Het is van belang dat de nestgelegenheid minimaal 4 meter hoog komt te en dat de expositie noord-oost is georiënteerd en een vrije uitvliegroute aanwezig is.

Hieronder staan enkele voorbeelden van alternatieve nestgelegenheden;

Nestkasten

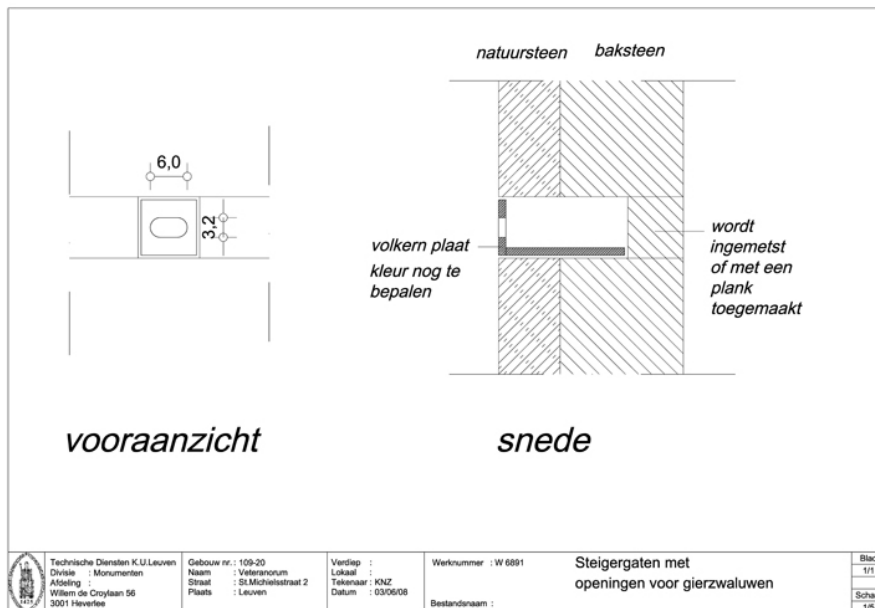

Verschillende typen nestkastjes

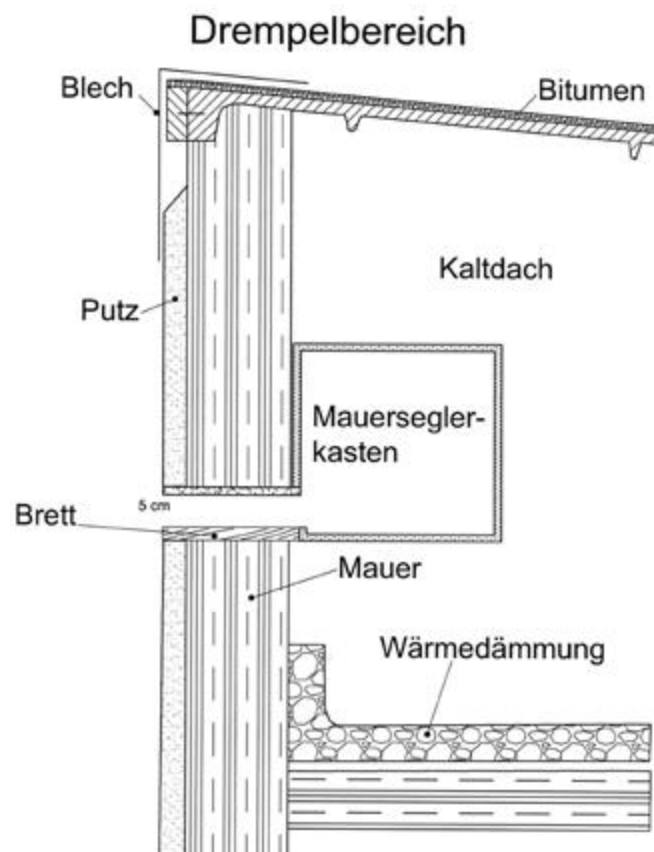
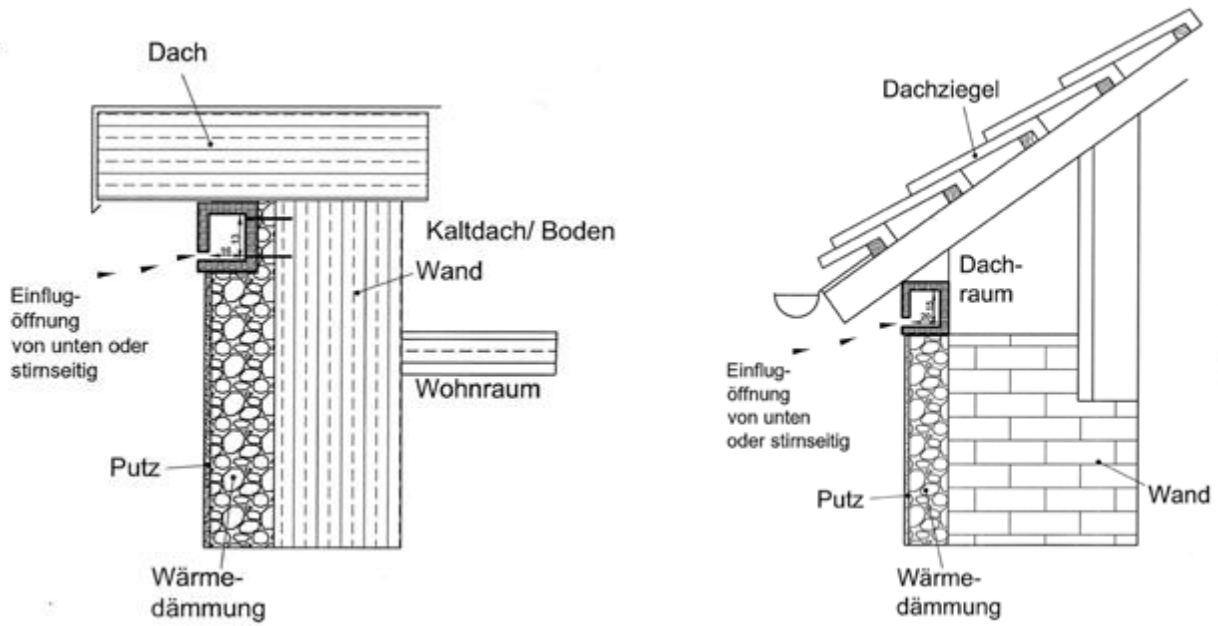

Betonnen en houten nestbouwgelegenheden

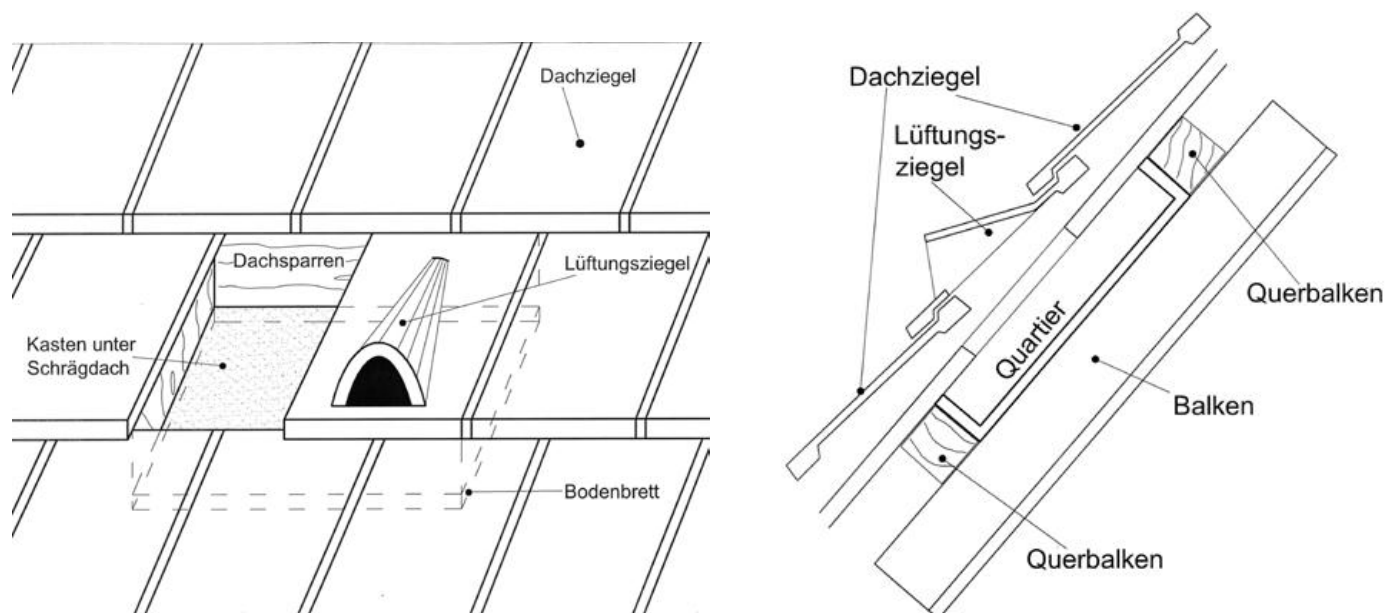
Inbouwkasten

Schematische weergave van hoe een inbouwkast kan worden ingebouwd.

Dakpannen

Meer informatie is te vinden op de volgende sites. Hier wordt meer info gegeven over verschillende mogelijkheden met betrekking tot het plaatsen van de verschillende nestkasten;

<http://www.gierzwaluwbescherming.nl>

<http://region-hannover.bund.net>

Bij de volgende firma's worden de verschillende nestkasten aangeboden;

<http://www.nelskamp.nl/>

gbn-ned@planet.nl

<http://shop.waveka.nl/>

<http://www.monier.nl/producten/productcatalogus/product/product/gierzwaluwpan.html>

<http://www.vivara.nl/>

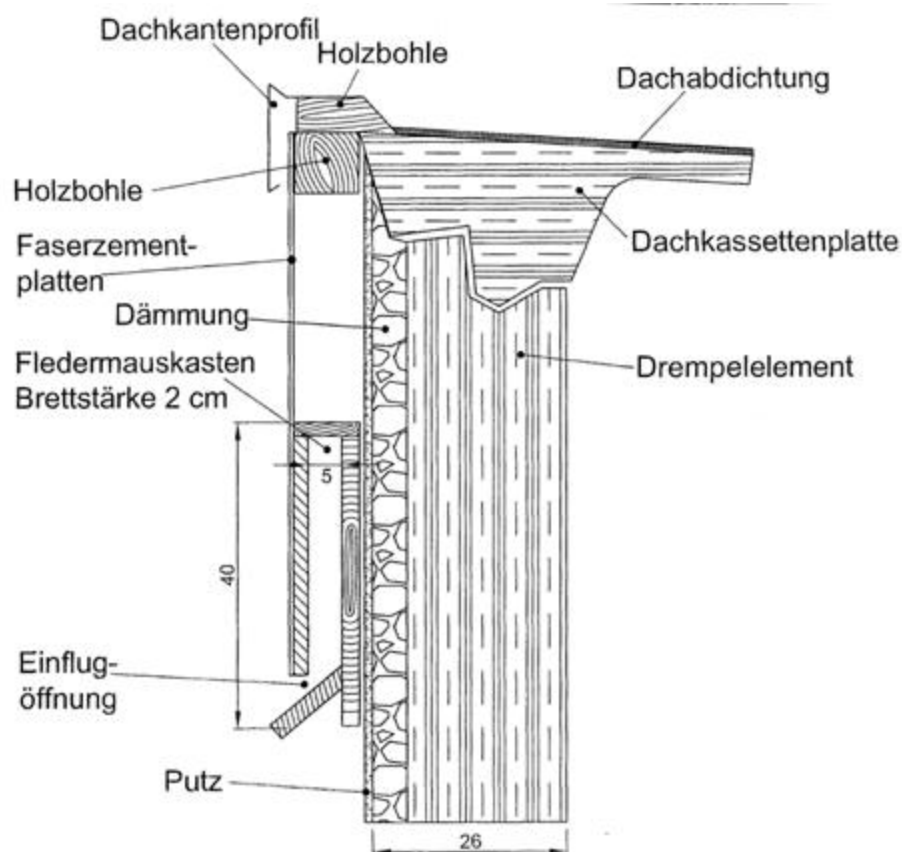
6.2 VLEERMUIZEN

Ook voor vleermuizen zijn er kasten en inbouwmogelijkheden. Enkele tips voor het bevestigen kasten;

- Hang de kast op aan een stevige boom (het liefst op een plaats waar meerdere bomen aanwezig zijn) of aan een gebouw.
- Hang de kast met de voorzijde naar het zonlicht, zuid of zuidwest. Vleermuizen zijn echte warmteliefhebbers.
- Hang de kast op een rustige plek, met weinig verstoring.
- Hang de kast in de luwte.

- Zorg voor een vrije aanvliegroute. Geen takken of bladeren voor de invliegopening of direct onder de kast.
- Hang de kast op een minimale hoogte van 3 meter.
- Een vleermuiskast kunt u het hele jaar door ophangen, maar het liefst voor het voorjaar.
- Hang meerdere bijelkaar. U vergroot zo het aanbod aan zomer verblijfplaatsen.

Voorbeeld van een inbouwmogelijkheid.

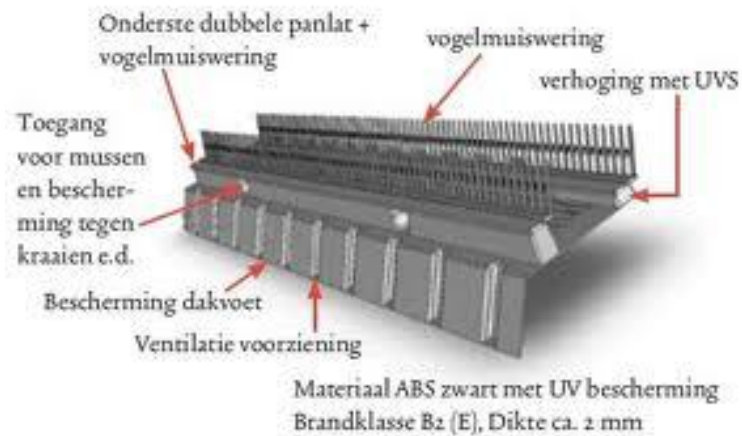
Op de website: <http://www.vivara.nl/> staan nog meer verschillende nestkasttypes.

6.3 HUISMUS

Voor huismussen geldt net zoals bij vleermuizen dat er zowel nestkasten als inbouwmodules mogelijk zijn.

Een nestkast kan het beste ophangen worden met de invliegopening naar het noord-oosten, zodat op het heetst van de dag de nestkast in de schaduw hangt. De hoogte is minder van belang. De huismus is een koloniebroeder dus hang bij voorkeur meerdere nestkasten bijelkaar.

In het geval van nieuwbouw zijn inbouwmodules zoals de vogelvide zeer effectief;

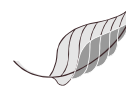
Naast de vogelvide kunnen er ook nestkasten worden geplaatst. Deze zijn echter minder duurzaam en minder effectief

Op de volgende websites is meer info te vinden over het plaatsen van nestkasten voor huismus en waar nestkasten voor huismussen worden aangeboden

<http://www.vivara.nl/>

<http://www.vogelbeschermingnederland.nl>

BIJLAGE 1 INLEIDING IN DE FLORA- EN FAUNAWET

De Flora- en faunawet regelt de bescherming van dier- en plantensoorten in Nederland. Het uitgangspunt van de wet is dat **schadelijke effecten op beschermde soorten in principe verboden zijn**, tenzij uitdrukkelijk toegestaan: het "*nee, tenzij*"-principe. Onder bepaalde voorwaarden kan op grond van artikel 75 ontheffing worden verleend voor overtreding van de verbodsbepalingen van de Ffw (zie Kader 1). Deze ontheffingen worden slechts verleend wanneer er geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort.

Kader 1. Algemene verbodsbepalingen Ffw

De algemene verbodsbepalingen zijn opgenomen in de artikelen 8 t/m 13.

Artikel 8

Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11

Het is verboden nesten, hollen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12

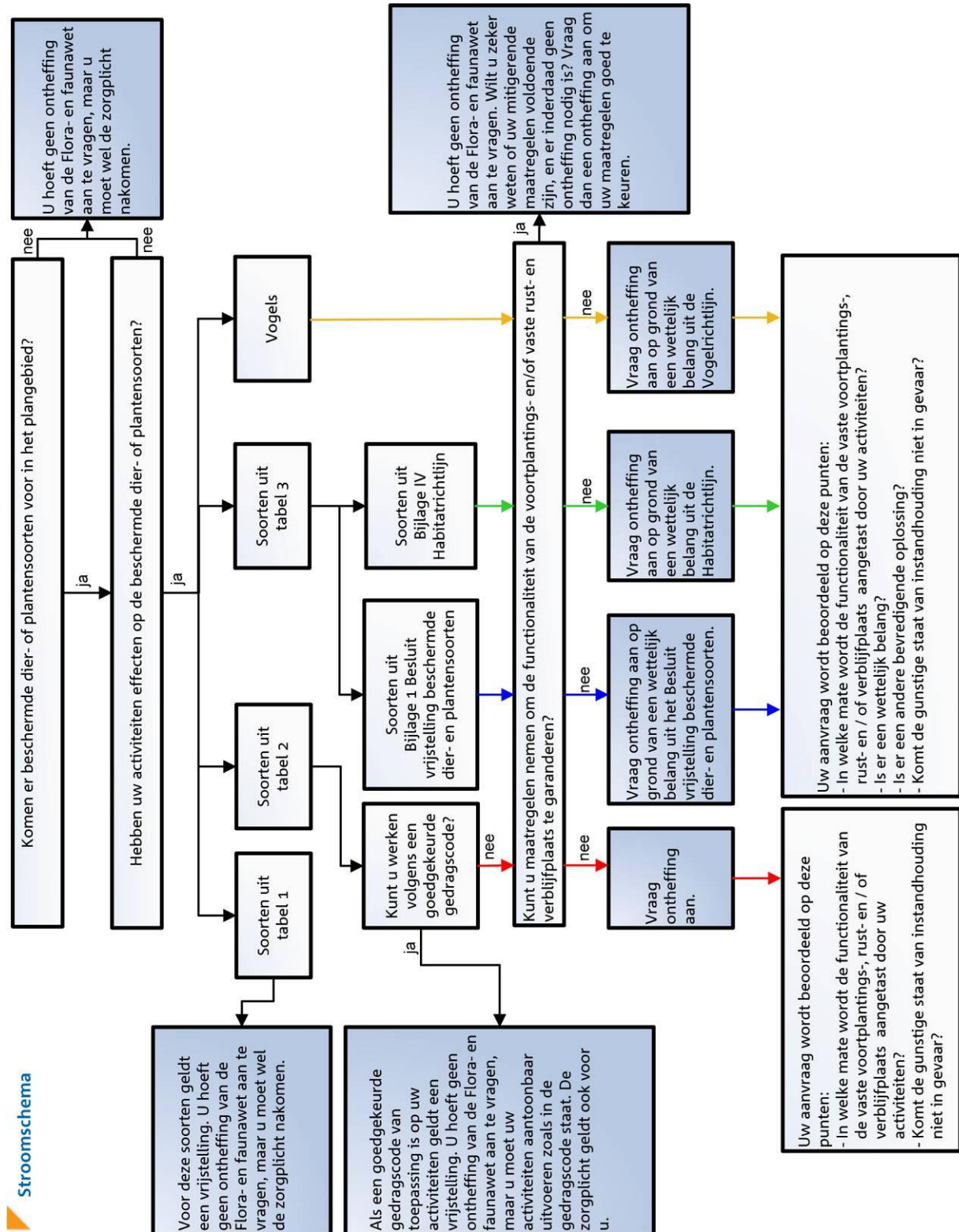
Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

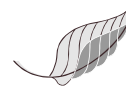
Artikel 13

Het is verboden planten of producten van planten, of dieren dan wel eieren, nesten of producten van dieren, behorende tot een beschermde inheemse of beschermde uitheemse plantensoort onderscheidenlijk een beschermde inheemse of beschermde uitheemse diersoort te koop te vragen, te kopen of te verwerven, ten verkoop voorhanden of in voorraad te hebben, te verkopen of ten verkoop aan te bieden, te vervoeren, ten vervoer aan te bieden, af te leveren, te gebruiken voor commercieel gewin, te huren of te verhuren, te ruilen of in ruil aan te bieden, uit te wisselen of tentoon te stellen voor handelsdoeleinden, binnen of buiten het grondgebied van Nederland te brengen of onder zich te hebben.

Stroomschema beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen

(bron: Dienst Regelingen)

OMGANG MET DE FLORA- EN FAUNAWET BIJ RUIMTELIJKE INGREPEN

Voor uitvoering van ruimtelijke ingrepen in een gebied met beschermde soorten zijn er twee mogelijkheden (zie ook stroomschema hiernaast):

1. Voorkom overtreding van de Ffw door het treffen van mitigerende maatregelen;
2. Vraag ontheffing aan

1. Voorkom overtreding van de Ffw door middel van mitigerende maatregelen

Overtreding van de Ffw kan worden voorkomen door mitigerende maatregelen te treffen, waarmee negatieve gevolgen van de activiteit voorkomen worden. Het gaat dan om het behoud van de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van aanwezige beschermde soorten. Het betreft hier de functies van het leefgebied die ervoor zorgen een soort succesvol kan rusten of voortplanten, bijvoorbeeld behoud van migratieroutes en foerageergebied. Veiligstellen ervan kan betekenen dat mogelijk geen ontheffing meer nodig is. Om hiervan zeker te zijn kan vooraf goedkeuring gevraagd worden aan Dienst Regelingen.

Voor het verkrijgen van een goedkeuring dient rekening gehouden te worden met een looptijd die overeenkomt met een ontheffingaanvraag.

2. Vraag ontheffing Ffw aan

Voor activiteiten met het oog op het belang *ruimtelijke inrichting of ontwikkeling* wordt bij toetsing aan de Ffw onderscheid gemaakt in drie beschermingsregimes. In bijlage 2 is een overzicht opgenomen van de indeling van beschermde dier- en plantensoorten in deze beschermingsregimes.

tabel 1. Algemene soorten

In geval van activiteiten met het oog op het belang *ruimtelijke inrichting of ontwikkeling*, geldt bij overtreding van artikelen 8 t/m 13 van de Ffw ten aanzien van soorten uit tabel 1 een vrijstelling van ontheffing.

tabel 2. Overige soorten

In geval van activiteiten met het oog op het belang *ruimtelijke inrichting of ontwikkeling*, geldt ten aanzien van soorten uit tabel 2 eveneens een vrijstelling van ontheffing, mits de activiteiten worden uitgevoerd op basis van een door de minister van LNV goedgekeurde gedragscode. Is er geen goedgekeurde gedragscode, dan is bij overtreding van verbodsbepalingen een ontheffing noodzakelijk. Een aanvraag wordt beoordeeld middels de **lichte toets**:

- De gunstige staat van instandhouding van de soort dient gewaarborgd te blijven. Om schade te voorkomen worden mitigerende maatregelen voorgeschreven.

tabel 3. Streng beschermde soorten

Bij schade aan soorten uit tabel 3 is altijd een ontheffing op de Ffw nodig. In dit geval is de **uitgebreide toets** van toepassing:

- De gunstige staat van instandhouding van de soort dient gewaarborgd te blijven;
- Er is geen minder schadelijk alternatief voor de voorgenomen activiteit;
- De activiteit voldoet aan een volgend belang:
 - *Bijlage 1 soorten*: Ontheffing wordt aangevraagd op grond van een belang uit het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten (bijv. ruimtelijke inrichting of ontwikkeling).
 - *Bijlage IV soorten Habitatrictlijn*: Ontheffing wordt aangevraagd op grond van een belang uit de Habitatrictlijn:

- Bescherming van flora en fauna.
 - Volksgezondheid of openbare veiligheid.
 - Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.
- In geval van activiteiten die te karakteriseren zijn als *ruimtelijke inrichting of ontwikkeling* dient 'zorgvuldig handelen' in acht te worden genomen. Hiertoe dient de aanvrager actief op te treden om alle mogelijke schade aan de soort te voorkomen.

Vogels

Bij bescherming van vogelnesten wordt onderscheid gemaakt tussen nesten die jaarrond zijn beschermd en nesten die alleen tijdens het broedseizoen zijn beschermd.

Bescherming vogelnesten tijdens broedseizoen

Tijdens het broedseizoen vallen alle bewoonde vogelnesten binnen de reikwijdte van artikel 11 van de Ffw onder de definitie 'nest', en zijn beschermd. Een nest is de woonplaats die vogels vervaardigen om de eieren uit te broeden en de jongen te verzorgen. Het verstoren van broedende vogels en hun nesten tijdens de broedtijd is verboden.

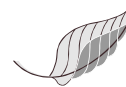
Bescherming vogelnesten buiten broedseizoen

Een beperkt aantal soorten bewoont het nest permanent of keert elk jaar terug naar hetzelfde nest. Deze soorten zijn met ingang van september 2009 opgenomen op de *aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten* (Dienst Regelingen 2009). De soorten van deze lijst zijn opgenomen in tabel 2. De nesten van deze soorten zijn, voor zover niet permanent verlaten, jaarrond beschermd. Bij jaarrond beschermde nesten worden de volgende categorieën onderscheiden:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (voorbeeld: steenuil).
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: roek, gierzwaluw en huismus).
3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: ooievaar, kerkuil en slechtvalk).
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (voorbeeld: boomvalk, buizerd en ransuil).

Als aanvulling op de aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten is een aantal vogelsoorten opgenomen met niet jaarrond beschermde nesten. Deze soorten vallen onder categorie 5 (zie ook tabel 3):

5. Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

Deze categorie 5-soorten vragen extra onderzoek, ook al zijn hun nesten niet jaarrond beschermd. Categorie 5-soorten zijn namelijk wel jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

tabel 2. Lijst jaarrond beschermde vogelnesten.

SOORT	KOLONIE-BROEDER	AANWEZIG IN BEBOUWDE OMGEVING	AANWEZIG IN NATUURGEBIED	CATEGORIE VASTE NESTEN
Boomvalk	nee	nee	ja	4
Buizerd	nee	nee	ja	4
Gierzwaluw	nee	ja	nee	2
Grote gele kwikstaart	nee	nee	ja	3
Havik	nee	nee	ja	4
Huismus	ja	ja	nee	2
Kerkuil	nee	ja	nee	3
Oehoe	nee	nee	ja	3
Ooievaar	nee	ja	nee	3
Ransuil	nee	nee	ja	4
Roek	ja	ja	nee	2
Slechtvalk	nee	ja	ja	3
Sperwer	nee	nee	ja	4
Steenuil	nee	ja	nee	1
Wespendief	nee	nee	ja	4
Zwarte wouw	nee	nee	ja	4

tabel 3. Vogelsoorten van categorie 5: voor deze soorten is inventarisatie wenselijk.

Blauwe reiger	Grauwe vliegenvanger	Raaf
Boerenzwaluw	Groene specht	Ruigpootuil
Bonte vliegenvanger	Grote bonte specht	Spreeuw
Boomklever	Hop	Tapuit
Boomkruiper	Huiszwaluw	Torenvalk
Bosuil	IJsvogel	Zeearend
Brilduiker	Kleine bonte specht	Zwarte kraai
Draaihals	Kleine vliegenvanger	Zwarte mees
Eidereend	Koolmees	Zwarte roodstaart
Ekster	Kortsnavelboomkruiper	Zwarte specht
Gekraagde roodstaart	Oeverzwaluw	
Glanskop	Pimpelmees	

Omgevingscheck

Als een jaarrond beschermd nest zal verdwijnen door een ingreep is altijd een omgevingscheck nodig. Een deskundige moet dan vaststellen of er voldoende gelegenheid is voor de soort om zelfstandig een vervangend nest te vinden in de omgeving. Als dat niet het geval is, dient voor zover mogelijk een alternatief nest te worden aangeboden. Is dat ook niet mogelijk, dan moet ontheffing worden aangevraagd. Houd er in dat geval rekening mee dat ontheffing alleen mogelijk is met een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn, te weten:

- Bescherming van flora en fauna
- Veiligheid van het luchtverkeer
- Volksgezondheid of openbare veiligheid

Op basis van de belangen 'dwingende redenen van groot openbaar belang' en 'uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkelingen' kan met ingang van september 2009 geen ontheffing meer worden aangevraagd.

ALGEMENE ZORGPLICHT

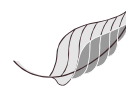
In de Ffw is een zorgplicht opgenomen:

- *artikel 2, lid 1:* Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving.
- *artikel 2, lid 2:* De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterweg te laten voorzover zulks in redelijkheid kan worden gevegd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevegd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voorzover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken).
- *artikel 10:* Indien wordt gehandeld overeenkomstig de zorgplicht, dan is van opzettelijk verontrusten van beschermde soorten (zoals bepaald in artikel 10) geen sprake. Een ontheffing van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 10 is dan niet aan de orde. Vrijstelling van de verbodsbepalingen uit artikel 10 voor streng beschermde soorten (tabel 3) is voor bestendig gebruik en ruimtelijke ontwikkelingen en inrichtingen wettelijk gezien niet mogelijk. Het opzettelijk verontrusten van soorten ten behoeve van bestendig gebruik en ruimtelijke ontwikkelingen en inrichtingen is dus niet toegestaan.

De zorgplicht geldt altijd en voor alle planten en dieren, of ze beschermd zijn of niet, ongeacht vrijstelling of ontheffing. Op grond hiervan dienen dieren en planten zoveel als redelijkerwijs mogelijk is te worden verplaatst, teneinde schade aan deze soorten zo veel mogelijk te voorkomen.

VANGEN EN VERPLAATSEN VAN SOORTEN

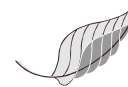
Als u voor het uitvoeren van uw mitigerende maatregelen dieren moet vangen en verplaatsen is dat geen overtreding van de artikelen 9 en 13 van de Ffw. U heeft daarvoor geen ontheffing nodig. Het is namelijk niet uw bedoeling de dieren (definitief) aan de natuur te onttrekken. Het is toegestaan om soorten te verplaatsen uit de directe gevarezone naar een vergelijkbare habitat in de directe omgeving. Voorwaarde is dat u de soorten in een keer verplaatst, zonder onnodig oponthoud. Dit

geldt voor alle beschermde planten en dieren, maar uitdrukkelijk niet voor vleermuizen, muizen en vogels i.v.m. de stressgevoeligheid van deze dieren. Voor het tijdelijk ergens anders onderbrengen van planten of dieren heeft u wel ontheffing nodig, omdat de soorten dan niet direct worden vrijgelaten in de omgeving.

ZORGVULDIG HANDELEN

In gedragscodes en in ontheffingaanvragen in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling waarbij het gaat om soorten van tabel 3, dient *zorgvuldig gehandeld* te worden. Zorgvuldig handelen gaat verder dan de hiervoor genoemde *algemene zorgplicht*, die een algemeen beschaafd en fatsoenlijk handelen inhoudt. Zorgvuldig handelen houdt in dat er geen wezenlijke invloed is op beschermde soorten en dat schade zoveel mogelijk wordt voorkomen. Hiertoe dient de aanvrager actief te handelen. Activiteiten die te bestempelen zijn als zorgvuldig handelen zijn mitigerende en compenserende maatregelen.

BIJLAGE 2 BESCHERMINGSREGIMES FLORA- EN FAUNAWET

Tabel 1: Algemene soorten

Zoogdieren		veldmuis	Microtus arvalis	Slakken	
aardmuis	Microtus agrestis	vos	Vulpes vulpes	wijngaardslak	Helix pomatia
bosmuis	Apodemus sylvaticus	wezel	Mustela nivalis	Vaatplanten	
dwergmuis	Micromys minutus	woelrat	Arvicola terrestris	aardaker	Lathyrus tuberosus
bunzing	Mustela putorius	Reptielen en amfibien		akkerklokje	Campanula tracheloides
zwarnittemuis	Sorex minutus	bijenorchis	Ophrys apifera	welriekende nachtorchis	Platanthera bifolia
gevekte griet	Zeugopterus punctatus	blaasvaren	Cystopteris fragilis	wilde gagele	Myrica gale
gevekte lipvis	Labrus bergylla	blauwe zeedistel	Eryngium maritimum	wilde herfsttijloos	Colchicum autumnale
gevekte pitvis	Callionymus maculatus	bleek bosvogeltje	Cephalantera damasonium	wilde kievitsbloem	Fritillaria meleagris
glasgrondel	Aphia minuta	bokkenorchis	Himantoglossum hircinum	wilde marjolein	Origanum vulgare
golfrog	Raja undulata	bosorchis	Dactylorhiza maculata fuchsii	wit bosvogeltje	Cephalanthera longifolia
goudharder	Liza aurata	brede orchis	Dactylorhiza majalis majalis	witte muggenorchis	Pseudorchis albida
groene zeedonderpad	Taurulus bubalis	bruinrode wespenorchis	Epipactis atrorubens	zinkviooltje	Viola lutea calaminaria
groenlandse haai	Somniosus microcephalus	daslook	Allium ursinum	zomeradonis	Adonis aestivalis
grote koomaarvis	Atherina presbyter	dennenorchis	Goodyera repens	zomerklokje	Leucocjum aestivum
grote zeenaald	Syngnathus acus	duitse gentiaan	Gentiana germanica	zwartsteel	Asplenium adiantum-nigrum
harnasmannetje	Agonus cataphractus	franjugentiaan	Gentiana ciliata	Kevers	
hondshaai	Scyliorhinus canicula	geelgroene wespenorchis	Epipactis muelleri	vliegend hert	Lucanus cervus
ijslandse bandvis	Lumpenus lampretaeformis	gele helmblom	Pseudofumaria lutea	Kreeftachtigen	
kathaa	Scyliorhinus stellaris	gevekte orchis	Dactylorhiza maculata maculata	rievierkreeft	Astacus astacus
klapmuts	Cystophora cristata	groene nachtorchis	Dactylorhiza viridis		
kleine pieterman	Echiichthys vipera	groensteel	Asplenium viride		
kleine roodbaars	Sebastes viviparus	grote keverorchis	Neottia ovata		
kleine slakdolf	Liparis montagui				

Tabel 3: Soorten bijlage IV HR/bijlage 1 AMvB

Bijlage 1 AMvB		bechstein's vleermuis	Myotis bechsteinii	geelbuikvuurpad	Bombina variegata
Zoogdieren		bever	Castor fiber	gladde slang	Coronella austriacus
das	Meles meles	bosvleermuis	Nyctalus leisleri	heikikker	Rana arvalis
boomarter	Martes martes	brand's vleermuis	Myotis brandtii	kamsalamander	Triturus cristatus
eikelmuis	Eliomys quercinus	bruinvis	Phocoena phocoena	kemp's zeeschildpad	Lepidochelys kempii
gewone zeehond	Phoca vitulina	bultrug	Megaptera novaeangliae	knoflookpad	Pelobates fuscus
veldspitsmuis	Crocodyra leucodon	butskop (hille)	Hyperoodon ampullatus	lederschildpad	Dermochelys coriacea
waterspitsmuis	Neomys fodiens	dwergpotvis	Kogia breviceps	muurhagedis	Podarcis muralis
Reptielen en amfibien		dwergvinvis	Balaenoptera acutorostrata	poelkikker	Rana lessonae
adder	Vipera berus	euraziatische lynx	Lynx lynx	rugstreeppad	Bufo calamita
hazelworm	Anguis fragilis	franjestart	Myotis nattereri	vroedmeesterpad	Alytes obstetricans
ring slang	Natrix natrix	gestreepte dolfin	Stenella coeruleoalba	zandhagedis	Lacerta agilis
vinpootsalamander	Lissotriton helveticus	gewone dolfin	Delphinus delphis	Dagvlinders	
vuursalamander	Salamandra salamandra	gewone dwergvleermuis	Pipistrellus pipistrellus	apollovlinder	Parnassius apollo
Vissen		gewone grootoorvleermuis	gewone grootoorvleermuis	boszandoog	Lopina achine
beekprik	Lampetra planeri	gewone spitsdolfijn	Mesoplodon bidens	donker pimperlblauwtje	Maculinea nausithous
bittervoorn	Rhodeus amarus	gewone vinvis	Balaenoptera physalus	grote vuurvlinder	Lycaena dispar
elrits	Phoxinus phoxinus	griend	Globicephala melas	pimperlblauwtje	Maculinea teleius
gestippelde alver	Albumoides bipunctatus	grijze grootoorvleermuis	Grampus griseus	tjmblauwtje	Maculinea arion
grote modderkruipeer	Misgurnus fossilis	grote hoefijzerneus	Plecotus austriacus	zilverstreephooibeestje	Coenonympha hero
rieverprik	Lampetra fluviatilis	grote rosse vleermuis	Rhinolophus ferrumequinum	Libellen	
Dagvlinders		hamster	Nyctalus lasiopterus	bronslibel	Oxygastra curtisii
bruin dikkopje	Erynnis tages	hazelmuis	Cricetus cricetus	gaffellibel	Ophiogomphus cecilia
dwerfblauwtje	Cupido minimus	ingekorven vleermuis	Muscardinus avellanarius	gevekte witsnuitlibel	Leucorrhinia pectoralis
dwerfdikkopje	Thymelicus acteon	kleine dwergvleermuis	Myotis emarginatus	groene glazenmaker	Aeshna viridis
groot geaderd witje	Aporia crataegi	kleine zwaardwalvis	Pipistrellus pygmaeus	noordse winterjuffer	Sympecma paedisca
grote ijsvogelvlinder	Limenitis populi	laatvlieger	Rhinolophus hipposideros	oostelijke witsnuitlibel	Leucorrhinia albifrons
heideblauwtje	Plebejus argus	meervleermuis	Pseudorca crassidens	rieverrombout	Stylurus flavipes
iepepage	Strymonia w-album	mopsvleermuis	Eptesicus serotinus	sierlijke witsnuitlibel	Leucorrhinia caudalis
kalkgraslanddikkopje	Spialia sertoria	narwal	Myotis dasycneme	Vissen	
keizersmantel	Argynnis paphia	noordse vinvis	Barbastella barbastellus	houting	Conegonus oxyrrhynchus
klaverblauwtje	Cyaniris semiargus	noordse vleermuis	Monodon monoceros	steur	Acipenser sturio
purperstreepparemoervlinder	Brenthis ino	orca	Balaenoptera borealis	drijvende waterweegbree	Luronium natans
rode vuurvlinder	Lycaena hippothoe	otter	Orcinus orca	groenkndorchis	Liparis loeselii
rouwmantel	Nymphalis antiopa	potvis	Lutra lutra	kruidend moerasschem	Apium repens
tweekleurig hooibeestje	Coenonympha arcania	rosse vleermuis	Physeter catodon	zomerschroeforchis	Spiranthes aestivalis
veenbesparemoervlinder	Bolonia aquilonais	ruige dwergvleermuis	Nyctalus noctula	Kevers	
veenhooibeestje	Coenonympha tullia	tuimelaar	Pipistrellus nathusii	brede geelrandwaterroofkever	Dytiscus latissimus
veldparelmoervlinder	Melitaea cinxia	tweekleurige vleermuis	Tursiops truncatus	gestreepte waterroofkever	Graphoderus bilineatus
woudparelmoervlinder	Melitaea diamina	vale vleermuis	Vespertilio murinus	heldenbok	Cerambyx cerdo
zilvervlek	Boloria euphrosyne	watervleermuis	Myotis myotis	juchtleerkever	Osmoderma eremita
Vaatplanten		witfankdolfijn	Myotis daubentonii	Weekdieren	
groot zee gras	Zostera marina	witsnuitdolfijn	Felis silvestris	bataafse stroommossel	Unio crassus
Bijlage IV HR		Reptielen en amfibien	Lagenorhynchus acutus	platte schijfjoren	Anisus vorticulus
Zoogdieren		boomkikker	Lagenorhynchus albirostris		
baardvleermuis	Myotis mystacinus	dikkopschildpad			
			Hyla arborea		
			Caretta caretta		

BIJLAGE 3 PROTOCOLLEN

Om schadebeperkend op te treden dienen bij de uitvoering van het werk de instructies van de hierna opgenomen protocollen opgevolgd te worden. De uitvoerder van de werkzaamheden wordt hierop gewezen.

PROTOCOL VLEERMUIZEN

Ter plaatse van doorsnijdingen van lijnvormige landschapselementen, zoals houtsingels en laanbeplanting, dient de breedte van de werkstrook bij voorkeur versmald te worden. Kap van oudere bomen dient beperkt te worden tot noodzakelijke kap op de leiding. Onderbreking van mogelijke vliegroutes of foerageergebieden is bij deze werkwijze minimaal.

Teneinde verstoring van vleermuizen te voorkomen, dienen gedurende de nachtelijke uren geen werkzaamheden te worden uitgevoerd.

Indien voorzien is om oude bomen met hollen of spleten te kappen, dient deze van te voren gecontroleerd te worden op aanwezigheid van vleermuizen. Indien een verblijfplaats van vleermuizen wordt aangetroffen, zal de noodzaak voor het kappen van de boom herzien moeten worden. Mocht kap onvermijdelijk zijn, dan dient voor het vernietigen van een vleermuisverblijf een ontheffing op de Flora- en faunawet te worden aangevraagd. Aangezien vleermuizen onder de zwaarst beschermde categorie vallen, is voor deze ontheffingsaanvraag een *uitgebreide toets* noodzakelijk:

- de gunstige staat van instandhouding van de soort blijft gewaarborgd;
- er is geen minder schadelijk alternatief voor de voorgenomen activiteit;
- tijdens de werkzaamheden wordt "zorgvuldig gehandeld". In dit kader kunnen compenserende maatregelen worden voorgeschreven.

Vooraf het punt over alternatieven leidt ertoe dat kappen van bomen met een verblijfplaats van vleermuizen vrijwel niet mogelijk is. Meestal is er namelijk een minder schadelijk alternatief waarmee de betreffende boom gespaard blijft. Voorbeelden zijn het leggen van de leiding door middel van een persing of boring, of het lokaal aanpassen van het leidingtrace.

PROTOCOL BROEDVOGELS

Dit protocol heeft betrekking op potentieel geschikte broedlocaties en is bedoeld om schade aan broedvogels te voorkomen.

Werkzaamheden uitvoeren buiten broedseizoen

Gedurende het broedseizoen vallen alle bewoonde nesten onder de reikwijdte van artikel 11 van de Ffw en zijn beschermd. Ontheffingen voor versturende werkzaamheden tijdens het broedseizoen worden slechts bij hoge uitzondering verleend. Veelal is er het alternatief om werkzaamheden uit te stellen tot na de broedperiode van aanwezige soorten. **Het komt er op neer dat versturende werkzaamheden, zoals kappen en snoeien van bomen en struweel, plaats dienen te**

vinden buiten het broedseizoen van aanwezige soorten. Op die manier worden geen verbodsbepalingen overtreden en is er geen ontheffing nodig.

Het broedseizoen loopt voor de meeste soorten van half maart tot half juli. In het kader van de Flora- en faunawet wordt echter geen standaardperiode gehanteerd voor het broedseizoen. Van belang is of een broedgeval door de werkzaamheden wordt verstoord, ongeacht de datum.

Ten aanzien van broedvogels gelden voor de planning van verstorende werkzaamheden de volgende voorwaarden:

- Normaliter worden verstorende werkzaamheden uitgevoerd na 15 juli en voor 15 maart.
- Op plaatsen waar broedactiviteiten van laatbroedende vogels (zoals kwartelkoning) worden vermoed, worden verstorende werkzaamheden uitgesteld tot na 15 augustus.

Alternatief: ingreeplocatie ongeschikt maken voor broedvogels

Indien voorkomen wordt dat bewoonde nesten verstoord of vernield worden, kunnen werkzaamheden ook worden uitgevoerd tijdens het broedseizoen. Daartoe dient de ingreeplocatie voorafgaand aan het broedseizoen (dus voor 15 maart) onaantrekkelijk te worden gemaakt als broedlocatie, zodat voorkomen wordt dat vogels er gaan nestelen. Voorbeelden van werkzaamheden waarmee de ingreeplocatie voor aanvang van het broedseizoen onaantrekkelijk wordt gemaakt voor broedvogels, zijn:

- Kappen van bomen, snoeien van struweel, frezen van stobben, versnipperen van takken;
- Verwijderen van de teelaardelaag, zodat de situatie ongeschikt wordt voor bijvoorbeeld weidevogels;
- Kort maaien van riet, ruigte of grasland, waarna deze situatie in stand gehouden wordt tot aan het einde van het broedseizoen of, wanneer dit eerder is, tot aan de afronding van de werkzaamheden;
- Zwart maken van bouwland met behulp van een cultivator en deze situatie in stand houden tot aan het einde van het broedseizoen of, wanneer dit eerder is, tot aan de afronding van de werkzaamheden;
- Aanbrengen van optische verstoring op de ingreeplocatie, zoals paaltjes met gekleurd lint e.d.
- Dagelijks betreden van de ingreeplocatie.

Genoemde maatregelen dienen uitsluitend om vestiging van broedvogels te voorkomen, en dus niet voor het bestrijden van al aanwezige broedgevallen.